

Sunuş: Talat Tekin ve Çalışmaları

Mehmet Ölmez
(İstanbul)

T. Tekin, 16 Temmuz 1927 tarihinde Gebze'ye bağlı Tavşancıl nahiyesinde doğmuştur. Babası, Tavşancıl eşrafından Hamit Çavuş'un oğlu, Hereke Rüşdiyesi mezunlarından İsmail Tekin, annesi de aslen Nallıhanlı olup Tavşancıl'da uzun yıllar hocalık ve imamlık yapan İzzet Hoca'nın kızı Fatimatüzzehradır.

İlk öğrenimini Tavşancıl ilkokulunda yaptıktan sonra (1934-1939) orta ve lise öğrenimini sırasıyla Üsküdar Paşakapısı Ortaokulunda (1939-1942) ve Haydarpaşa Lisesinde (1942-1945) tamamlar. Liseyi bitirdikten sonra öğrenimine bir yıl ara vermek zorunda kalır. Ertesi yıl, 1946 yılında Yüksek Öğretmen Okulu giriş sınavlarını kazanır ve yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde yapar (1946-1951).

Bakanlık emrinde iken 1954 Kasım döneminde Piyade Yedek Subay Okuluna girer. Askerlik görevini yedek subay olarak 1955-56 yıllarında Kırklareli'nde yapar. Terhisinden sonra Bakanlıkça (kura ile!) Bitlis Lisesine atanır ve 1 Mayıs 1956'da göreve başlar. 1956 yılı Ağustos ayında evlenir, ve daha yirmi günlük evli iken eşiyle birlikte yeniden Bitlis'e, görevinin başına döner. Bitlis'te o yıl meslektaşı ve Yüksek Öğretmen Okulundan arkadaşı Ahmet Miskioğlu ile birlikte *Yula* (Eski Türkçe "ışık, meşale") adıyla on beş günlük bir edebiyat gazetesi de yayımlarlar.

1957 yılında terfi etmesi gerekirken terfi edilenler listesinde adını bulamaz. Bir telgrafla nedenini Bakanlığa sorduğunda gerekçenin "son üç yılda teftiş görmemiş" olmasından kaynaklandığını öğrenir. Bunun üzerine Bakanlığa çektiği sert bir telgrafla öğretmenlikten istifa eder ve Türk Dil Kurumu'na girer. Dil Kurumu'nda dört yıl Doç.Dr. Samim Sinanoğlu'nun odasında "Gramer Uzmanı" olarak çalışır (1957-1961). Dil Kurumu'nda çalışırken bir yıl süre ile özel öğrenci olarak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Enstitüsü'ne devam ederek Şefika Ortaylı'dan Rusça dersleri alır.

27 Mayıs Darbesinden az önce Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Prof. Dr. Hasan Eren'in açmış olduğu asistanlık sınavına başvurur. Devrimden sonra sınava gittiğinde Bölüm başkanı Prof.Dr. Kenan Akyüz, Prof.Dr. Hasan Eren'in 147'ler listesi ile açığa alınmış olduğunu, ortada hoca olmayınca da asistan alamayacaklarını belirtir.

Bu arada Kurum'ca yayımlanan *Sade Türkçe Kılavuzu*'nu Dünya gazetesinde çıkan yazılarıyla eleştirir. Ankara'da yayımlanan *Ulus* ve *Öncü* gazetelerinde

Türk Dil Kurumu'nun akademi statüsüne geçirilmesi, Atatürk'ün vasiyetinin de aslında böyle olduğu yolunda yazılar yazar. Bu arada *Dünya*, *Ulus* ve *Öncü* gazetelerindeki yazıları nedeniyle Disiplin Kurulu Başkanı şair Behçet Kemal Çağlar tarafından hakkında soruşturma açılır ve Kurum'daki görevine son verilir.

Kurum'daki görevine son verilince bir süre Georgetown Üniversitesinin Ankara bürosunda çalışır. Ressam Adnan Turani ile şair Tahsin Saraç'ın da çalıştığı bu büroda orduda okuma-yazma bilmeyen erler için kitaplar hazırlarlar.

Bu arada Los Angeles'taki California üniversitesinde görevli olan Prof. Dr. Andreas Tietze'nin yardımları ile bu üniversitenin Yakın Doğu Dilleri Bölümü'nde "Türk dili araştırma asistanı" olarak iş bulur ve 1961 yılı Ağustos ayında ABD'ye gider. Türkiye'den tanıdığı Prof.Dr. János Eckmann da aynı üniversitededir. Tietze'nin çağrısıyla buraya gelen Eckmann'ın geliş sebebi ise, uzun yıllar hocalık yaptığı Türkiye'de kendisine profesör unvanının verilmeyişidir. T. Tekin orada hemen doktora programına yazılır ve Eckmann'ın öğrencisi olur. Bir yandan da Amerikalı dilbilimci Prof. Hojer'in derslerine devam eder. İki yıl sonra doktora yeterlik sınavını verir ve Bloomington'daki Indiana Üniversitesine gider. Orada Prof. Denis Sinor'un yönetimindeki Ural-Altay Dilleri Bölümü'nde iki yıl "Türk Dili okutmanı" olarak çalışır. Bu arada bir yandan Prof. John Krueger'dan Moğolca dersleri alır ve bir yandan da doktora tezini hazırlar.

1965 yılı Haziran ayında *A Grammar of Orkhon Turkic* adlı teziyle California Üniversitesi'nden doktor unvanını alır. Daha tezini vermeden iş bulmak için birçok üniversiteye başvurur. Hatta hocası Prof. R. Rahmeti'ye de mektup yazarak İstanbul Üniversitesi'nde bir kadro bulup bulamayacağını sorar. Olumlu bir yanıt alamaz. Hatta bir ara Prof.Dr. O. Pritsak da kendisini Harvard'a çağırır da, bu göreve Pritsak'ın öğrencisi ve T. Tekin'in meslektaşı Şinasi Tekin atanır.

Bu dönemde Prof. Dr. Denis Sinor Bloomington'da kalıp Indiana Üniversitesinde kendisi ile birlikte çalışmayı önerir. Biraz düşündükten sonra California Üniversitesinden gelen öneriyi kabul edip Berkeley'e gider.

Berkeley'deki California Üniversitesinde 1965-1972 yılları arasında Türk Dili ve Edebiyatı profesörü olarak görev yapar. Bu arada 1969-70 yılında "sabbatical" izni ile Türkiye'ye gelir ve bir yıl Hacettepe Üniversitesinde genel dilbilim dersleri verir. Türkiye'ye kesin dönüşü amaçladığından 1970 Kasımında yeniden İstanbul'a gelir ve ABD'de hazırladığı *Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler* adlı teziyle doçentlik unvanını kazanır. Jüri üyeleri bu çalışmadaki görüşlere katılmamakla, yani Ana Türkçede uzun ünlülerin bulunduğu inanmamakla birlikte T. Tekin'in bilim adamlığına inamalarından dolayı oy birliğiyle kendisine 'doçent' unvanını verirler. 1972 güzünde Türkiye'ye dönerek Hacettepe Üniversitesinde göreve başlar. 1976'da Volga Bulgar Kitabeleri ve Volga Bulgarcası adlı teziyle "profesör" unvanını alır.

1977 yazında DAAD'den aldığı bir araştırma bursu ile (Batı) Almanya'ya gider ve Bonn Üniversitesi Orta Asya Enstitüsünde Türkoloji ve Altayistik konusunda çalışmalar yapar.

1981 Eylülünde "Japan Foundation for the Promotion of Science" vakfından

aldığı dört aylık bir araştırma bursuyla Japonya'ya gider ve Tokyo'daki Asya-Afrika Dilleri ve Kültürleri Enstitüsünde Japonca üzerine araştırmalar yapar.

1982 yılında Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dekanlığınca Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü başkanlığına getirilir.

1984'ten ve 1990'a kadar bu yeni Kurum'da, özellikle *Türkçe Sözlük*'ün yeni baskısında çalışır. Kendisinin daha önce sohbetlerinde belirttiğine göre sözlüğün maddebaşları ve açıklamaları ile fazla ilgisi olmayıp ağırlıklı olarak kökenbilim çalışmalarına katılmıştır.

1991 yazında Tokyo'daki "Asya-Afrika Dilleri ve Kültürleri Enstitüsü"nü çağrılısı olarak dört aylığına Japonya'ya gider ve Türkbilimi konularında çalışmalarda bulunur. Japonya dönüşünden sonra da 1982'den beri yaklaşık 10 yıl Bölüm Başkanı olarak görev yaptığı bölüm başkanlığının sona erdiğini öğrenir ve emekliliğine değin, 1994 yazına değin aynı bölümde çalışmaya devam eder. Emekliliğinden sonra da 1997 yılına değin lisansüstü ders ve tezlerini sürdürür. 1997'de İstanbul Yeditepe Üniversitesi'nde yeni kurulan bölüme katkıda bulunmak amacıyla İstanbul'a taşınır ve 2002'ye kadar aynı üniversitede çalışır.

2000 yılında yıllarca yayımını düşlediği *gramer*'inin Türkçe baskısı çıkar ve kısa sürede tükenir.

Gözetiminde hem Türk dili hem de Türk dilbilimi alanında doktora çalışmaları hazırlanmıştır. Doğrudan yetiştirdiği öğrencilerin yanı sıra makaleleri ve kitaplarıyla bütün Türkoloji öğrencilerinin hocası olmuş, *A Grammar of Orkhon Turkic* ile de Türkiye dışında en çok tanınan, okunan Türkiyeli dilci olmuştur.

Altay dilleri kuramından *Divanü Lugati't-Türk*'teki şiirlere, Yenisey yazıtlarından İrk Bitig'e, Yunus Emre'den Fuzuli'ye Türkolojinin hemen hemen her alanında yazmış, orijinal görüşler ortaya koymuştur.

Burada bulacağının bibliyografya şüphesiz eksiksiz veya hatasız değildir. Ancak 1993'te hazırladığım ilk bibliyografya eksikleri ve hatalarıyla da olsa T. tekin için bibliyografya hazırlayanlar için kaynak olmuştur. Buradaki bibliyografyanın özelliği ise Talat Tekin'in makalelerinin neredeyse tamamının bir DVD içerisinde armağanla birlikte ek olarak verilmesi, T. Tekin'in çalışmalarının kolayca ulaşılabilir hale getirilmiş olmasıdır.

Son olarak armağana katkıda bulunan meslektaş ve öğrencilerine teşekkür eder hocamıza sağlıklı ve uzun ömürler dileriz.